

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА
МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ
В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 26

Заснований в 1996 році

Рівне – 2003

ББК 74.20

О - 59

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць.

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 26. — Рівне: РДГУ, 2003. — 170 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії педагогіки, психології, дидактики, історії педагогіки, методики навчання, виховання, розвитку, трудової та графічної підготовки і профорієнтації дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, вихователів, учителів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Хом'як Іван Миколайович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Заступник головного редактора:

***Янциур Микола Сергійович** – кандидат педагогічних наук, професор (відповідальний секретар) (Рівненський державний гуманітарний університет).*

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Бех Іван Дмитрович – доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Інститут проблем виховання АПН України);

Воробйов Анатолій Миколайович – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Дем'янчук Анатолій Степанович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України (Міжнародний університет „Рівненський економіко-гуманітарний інститут” ім. академіка Степана Дем'янчука);

Карпенчук Світлана Григорівна – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Коваль Ганна Петрівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Левківський Михайло Васильович – доктор педагогічних наук, професор (Житомирський державний педагогічний університет ім. Івана Франка);

Лисенко Неля Василівна – доктор педагогічних наук, професор (Прикарпатський державний педагогічний університет ім. В. Стефаника);

Лісова Світлана Валеріївна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Малафійк Іван Васильович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Мітюров Борис Никифорович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павелків Роман Володимирович – кандидат психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павлютенков Євген Михайлович – доктор педагогічних наук, професор (Запорізький обласний інститут удосконалення вчителів);

Пальчевський Степан Сергійович – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Пасічник Ігор Демидович – доктор психологічних наук, професор (Національний університет “Острозька Академія”);

Поніманська Тамара Іллівна – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Савчин Мирослав Васильович – доктор психологічних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);

Терещук Григорій Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

Тищук Віталій Іванович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол №9 від 25.04.2003 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10. 2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 07 — 7.
університет, 2003

© Рівненський державний гуманітарний

ЛІТЕРАТУРА

1. Бадер В.І. Робота над текстом при вивченні теми "Дієслово" у третьому класі // Почат. школа. – 1994. – №2. – С. 17-19.
2. Варзацька Л.О. У пошуках концепції початкового курсу рідної мови // Почат. школа. – 1990. – № 9. – С. 12-15.
3. Вашуленко М.С. До вивчення української мови у третьому класі // Почат. школа. – 1988. – № 6. – С. 9-14.
4. Вихованець І.Р. Частини мови в семантико-граматичному аспекті. – Київ: Либідь, 1989. – 237с.
5. Давидов В.В. Різновиди узагальнення в навчанні. – М.: Педагогіка, 1992. – 74с.
6. Коляда О. Комплексні завдання для самостійних робіт з української мови // Почат. школа. – 1997. – №2. – С. 14-16.
7. Попова Л.Б. Словниково-логічні вправи у період навчання грамоти // Почат. школа. – 1987. – № 10. – С. 52-57.
8. Удосконалення змісту і методики навчання української мови в 1-4 класах.: Науково-теоретичні засади та методичні рекомендації. – Київ: Наукова думка, 1995. – 135с.
9. Черновол-Ткаченко Р. Вправи з української орфоєпії й орфографії // Почат. школа. – 1997. – № 1. – С. 15-19.

Отримано редакцією 28.02.2003

УДК: 373. 6. 030: 811. 161. 2 Л.В.Лук'яник

ЕТИМОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ

Концепція мовної освіти 12-річної школи спрямовує на використання у навчальній програмі текстів українознавчої тематики, через які учні зможуть краще "осягнути розвиток українського народу від давнини до сучасності, усвідомити його ментальність, відчувати кровну і духовну спорідненість з ним" [8,7]. Під час реалізації культурологічної змістової лінії курсу рідної мови в учнів має формуватись уявлення про місце національної культури у спадщині народів світу.

Основна мета навчання рідної мови в школах України полягає у формуванні особистості, яка володіє вміннями і навичками вільно, комунікативно виправдано користуватися мовними засобами у різних формах, сферах і жанрах мовлення, що є однією з найважливіших умов їхньої успішної соціалізації [1].

Формування в учнів українознавчої і загальнокультурної компетенції якнайкраще здійснюватиметься включенням саме етнокультурознавчого компонента до змісту мовної освіти, який "сприятиме особистісному і, зокрема мовленнєвому розвитку, забезпечуватиме нерозривність навчання і виховання" [1,18].

В основу успішного формування мовленнєвих умінь учнів на уроках української мови покладені методичні принципи: єдність розвитку і мислення, зв'язок усного і писемного мовлення, зв'язок роботи зі зв'язком мовлення з вивченням теоретичних розділів шкільної програми.

Головне завдання вчителя полягає у спрямуванні уваги учнів на вивчення української мови як цікавого об'єкта, також у формуванні інтересу до спорідненості рідної мови з іншими мовами та розвитку умінь помічати у текстах незнайомі слова, з'ясувати їх значення. Тому вчителі української мови мають подавати навчальний матеріал, який "пов'язаний з генезисом українського народу, розвитком його етносу, історією його культури, освіти, науки, мистецтвознавства. ...До поглибленого курсу рідної мови... варто вводити відомості із старослов'янської мови, історії, української мови, історії України, народознавства, фольклору й етнографії" [6,43].

Діти молодшого шкільного віку не розуміють значення багатьох слів рідної мови, що гальмує формування активного словника. Тому на уроках української мови важливе місце належить роботі над словом, його значенням та вживанням у мові. "Робота учнів над словником – невід'ємна частина всієї роботи над розвитком мовлення, тому вона є постійним супутником під час складання речень та проведення письмових робіт, переказів, творів різних видів" [7,3].

Мета словникової роботи полягає в тому, щоб через пояснення значення слова актуалізувати якомога більшу кількість слів та навчити дітей правильно їх використовувати у всіх видах мовленнєвої діяльності.

У статті розглядаються питання етимологічного аналізу на уроках української мови в початкових класах, опора на елементи етимології як засобу активізації словникового запасу школярів.

Аналіз програм та підручників для початкової школи засвідчив, що питання етимологічної роботи майже відсутні у практиці навчання. Звернення до походження слова допомагає зрозуміти значення історичного першоджерела, семантику лексичної одиниці та сучасний правопис слова. Загальновідомо, що у дітей молодшого шкільного віку образне мислення переважає над логічним. Тому саме етимологічний аналіз допоможе школярам відкрити яскраве, образне значення багатьох слів [4,47].

Увага до проблеми етимологічної роботи на уроках української мови зумовлена підходами до шляхів її реалізації у мовній освіті. У статті розглядаються шляхи впровадження елементів етимології у навчальний процес. Об'єкт дослідження – навчальна діяльність молодших школярів на уроках української мови в початкових класах. Мета – з'ясування можливості й доцільності введення елементів етимологічного аналізу в структуру уроку української мови.

Зазначена проблема вимагає розв'язання таких завдань :

1. Обґрунтувати доцільність та методику уроків української мови з використанням етимологічного аналізу.

2. З'ясувати специфіку етимологічного аналізу на початковому етапі навчання мови та можливість його застосування на різних етапах уроку.

Засобом з'ясування історичного кореня слова є етимологія як "розділ мовознавства, в якому вивчаються походження і минулі етапи розвитку слів та морфем. В етимологічних дослідженнях застосовується порівняльно-історичний метод, який ґрунтується на врахуванні того факту, що звукова будова і значення слів протягом тривалого часу існування мови постійно змінюється" [3,162].

У нашій статті ми розглянемо використання елементів етимологічного аналізу на всіх структурних етапах уроку.

Тема уроку: Повторення вивченого про іменник (3 клас).

1. Повторення вивченого. Актуалізація опорних знань.

Запитання до учнів:

– Визначте частину мови слів: **дятел, квартира, гладіолус.**

– Що означають ці слова?

Для пояснення вчитель використовує такий матеріал:

Дятел – його назва походить від слов'янського слова, яке означало, той, що довбає. Птах тому так зветься, що він довбає кору дерев – знищує шкідливих комах.

Для пояснення значення слова на уроці застосовуємо найпростіший спосіб – це **показ предмета або дії**. Вчитель спрямовує увагу дітей на вікно, в якому є *квартирка* і пояснює семантику цього слова. *Воно походить від квартира (квартира); шибка у вікні, вставлена в раму, яку можна відчиняти для провітрювання приміщення; також має застаріле значення – шибка у вікні або четверта частина кварти.*

Для кращого розуміння етимологічного походження слова іноді дуже допомагають **малюнки або ілюстрації**. Вчитель демонструє дітям картинку, на якій зображено *гладіолус*, і пояснює. *Слово гладіолус з латинської означає маленький меч. Форма квітки і справді нагадує меч, до якого кріпляться квіти.*

Тема уроку: Власні і загальні іменники (3 клас).

2. Мотивація навчальної діяльності.

Нову тему бажано розпочати з пояснення походження терміна, який буде вивчатися, наприклад:

*Якось Оксана потрапила у королівство Української мови. Там вона побачила багато дерев, квітів, птахів, привітних тваринок, які усміхалися їй. Але не змогла дівчинка поговорити з ними, тому що не знала їхніх імен. І запитала прохожю тваринку: „Ти **хто?**” У відповідь пролунало: „Зайчик”. Пізніше запитала, показуючи на землю: „**Що це?**”. Зайчик відповів: „Квіти”. І дівчинка зрозуміла, щоб дізнатися ім'я, назву предметів, потрібно задати питання **хто?** або **що?** В українській мові живуть слова-іменники, які іменують, тобто називають предмети.*

Вже коли дівчинка познайомилась з усіма жителями цієї країни, то дізналася, що її ім'я – Оксана означає гостинна або чужоземка.

Вчитель пояснює правопис власних і загальних іменників, запитує у дітей:

– *Яке питання ви поставите до слова соняшник?*

– *Чи знаєте, чому ця квітка так називається?*

Індійці називали її квіткою сонця, іспанці, італійці – обернений до сонця, росіяни звать – подсолнух, українці – соняшник. Чому? Послухайте загадку про цю рослину:

На сонечко я схожий

І сонце я люблю,

За сонцем повертаю

Голівоньку свою.

Позитивним є те, що розгляд етимології слова на уроці впливає на створення нового, теоретичного уявлення про слово та мову в цілому, на формування певного лінгвістичного світогляду, що має суттєве значення для розвитку інтересу до мови взагалі.

Нерідко зміст слова розкривається способом **логічного визначення**. Вправи цього типу сприяють можливості здійснювати етимологічне походження самостійно, тому що деякі слова мають "прозору" етимологію. Це може бути лексика, що складається з двох відомих учням основ або слів, походження яких пов'язане з назвами рослин, імен, тощо. У нашому прикладі до поданої теми – професії людей. Продавець – той, хто продає; лікар – той, хто лікує; лісник – той, хто доглядає за лісом. Учні можуть самостійно назвати такі слова як учитель, вихователь, будівельник.

Тема уроку: Нанаголошені [e],[и] в корені слова (3 клас).

3. Сприйняття та усвідомлення навчального матеріалу.

Учитель дає завдання записати у ліву колонку слова з буквою, що позначає звук [и], а в праву – з буквою, що позначає звук [e].

Діти через ризик записують поруч з кожним словом перевірно до нього, ставлять наголоси:

Близенько – близько, великий – велич, оселитися – оселя.

Найуживанішим способом розкриття етимології слова є **підстановка синонімів**.

Для прикладу наведемо фрагмент уроку „**Повторення вивченого про прикметник як частину мови**” (4 клас).

Вчитель: – Діти, доберіть до слова *приятелювати* синоніми. Це слова – *любити, дружити*.

– А що означає слово *приятний*?

*Колись у праслов'янській мові жило слово *прияти*. Ним наші предки передавали такі почуття як *любити, дружити, приятелювати*. І справді, *приятний* – це той, хто виявляє *приятнь, дружню прихильність і симпатію до когось*.*

– На яке запитання відповідає це слово.

– Отже, це *прикметник*.

Тема уроку: Побудова речень з однорідними членами – присудками (3 клас).

4. Розвиток практичних умінь і навичок, творче застосування знань учнів.

Працюючи над цією синтаксичною темою, учитель може узагальнювати і розширяти уявлення про лексичне значення слів.

Вчитель: – Діти, про що йдеться в загадці?

Де йшла сотня косарів,

Вийшло п'ять богатирів.

Косять, в'яжуть заодно

І молотять на зерно. (Комбайн).

Слово *комбайн* прийшло до нас з англійської мови. Дослівно перекладається як з'єднання, комбінування. Отже, *комбайн* – це комбінована, збиральна машина. Тобто, як сказано в загадці, ця машина і косить, і молотить пшеницю на зерно.

Значення багатьох нових слів може бути пояснене також шляхом аналізу їх **морфологічної структури або словоутворення**. Наприклад, слово *ведмідь* утворилося з двох коренів. *Медвідь* (*медь-вдь*), а в українській мові сталася перестановка від слів *відати, довідатись, тобто знати*. Корінь *-мід-* поступово перейшов у *мед*. Отже, *ведмідь* – той, хто *відає (знає) мед*.

Розглянутий матеріал свідчить, що елементи етимологічного аналізу можуть використовуватись (якщо вони доречні) на будь-якому структурному етапі уроку.

Як було зазначено, етимологічний аналіз сприяє переведенню слів з пасивного словника в активний. Це може здійснюватися такими способами:

За допомогою **складання словосполучення і речення з потрібним словом**. Наприклад, у тексті зустрілося невідоме слово *веселик*. Вчитель пояснює його етимологію. *Веселик – журавель [висьолик], назва журавля, який повертається з вирію. Назва пов'язана з веселим настроєм за народним повір'ям*.

Після засвоєння значення слова діти утворюють словосполучення і речення: *Радісний веселик. Веселик повернувся з теплих країв*. Така робота не тільки активізує словник учнів, але й поглиблює їх розуміння. Тому активізація слів поєднується з уточненням значення слів, їх сполучуваності.

Наступний спосіб, де може застосовуватись етимологічний аналіз – це **переказ з використанням важливої лексики оригіналу**. Щоб переказ не перетворився у механічне зазубрювання, він має бути самостійним. Відповідно, у ньому вчитель, готуючись до уроку, відмічає ті слова, відтворення яких і буде вимагатися від дітей. Напр.: перед читанням тексту під назвою "Криничка" вчитель розкриває етимологію цього слова. *Криниця – холодна джерельна вода – праслов'янська мова – джерело, означало виритий колодязь*.

Ефективним способом актуалізації словникового запасу школярів є написання зв'язних текстів з використанням опорних слів. Напр.: *співуча калина, червона калинонька, калинові кетяги*.

*Етимологічне значення слова *калина* – пішло з болгарської через праслов'янську мову, похідне від *каль* – "мокра земля", *болото, драговина, грязь*. Назва зумовлена вологолюбністю калини і її поширенням у болотистих місцях, також із праслов'янської *kaliti* "гартувати, розжарювати" на тій підставі, що червоні плоди рослини подібні за кольором до розпеченого заліза*.

Згідно з Державним стандартом загальної середньої освіти учні молодшого шкільного віку мають засвоїти значення і відповідно етимологію мовленнєвого етикету, українські імена та прізвища, національні ігри, казки, страви, обереги та свята українського народу і т.д. та вміти застосовувати їх у зв'язних текстах.

Як свідчить спеціальне дослідження і практика, етимологічний аналіз не ускладнює процес навчання, а робить його цілеспрямованим, полегшує засвоєння мовного матеріалу, сприяє розвитку мовлення молодших школярів і розвиває їх пам'ять. Діти звикають аналізувати етимологію слова, поєднувати її із словотворчою роботою, а це сприяє збагаченню активного словника.

ЛІТЕРАТУРА

1. Біляев О., Скуратівський Л., Симоненкова Л., Шелехова Г. Концепція навчання державної мови в Україні // Дивослово. – 1996. – №1. – С.16-22.
2. Державний стандарт середньої освіти // Освіта України. – 1997. – № 31 (1 серпня). – С. 4-9.
3. Етимологічний словник української мови: В 7-ми томах / Склали Р.В. Болдирев, В.Г. Коломієць, А.П. Крита інш. – К.: Наук. думка, 1982 – 1985.
4. Лёвшукина О.Н. Закрепление лексики, освоенной с помощью этимологического анализа // Начальная школа.

– 2001. – №5. – 47-51с.

5. Львов М.Р. Речь младших школьников и пути её развития. – М.: Просвещение, 1975. – 176с.
6. Методика навчання рідної мови в середніх навчальних закладах / За ред. М.І. Пентилюк: Підручник для студентів-філологів. – К.: Ленвіт, 2000. – 246с.
7. Разумовская М.К. Словарная работа в 5-7 классах. – Л.: Учпедгиз, 1956. – 85с.
8. Скуратівський Л. Концепція мовної освіти 12-річної школи (українська мова) // Українська мова і література в школі. – 2002. – №2. – С. 4-10.
9. Українська мова. Енциклопедія. – К.: Українська енциклопедія ім. М.П. Бажана, 2000. – 752с.

Одержано редакцією 17.03.2003

УДК: 373. 3: 811.161.2'367.335 М.В.Коченгіна

ПРОПЕДЕВТИКА СКЛАДНОГО РЕЧЕННЯ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ ЯК СКЛАДОВА ПОВНОЦІННОГО МОВЛЕННЄВОГО РОЗВИТКУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Проблема формування та розвитку мовлення дітей набуває особливого, першорядного значення саме у початковій школі завдяки тій ролі, яку відіграє мовлення у психологічному та особистісному становленні дитини, оскільки мовленнєві якості є основою повноцінного інтелектуального розвитку, успішного навчання, розширення світогляду, розвитку пізнавальних здібностей і комунікативних якостей дитини на кожному етапі її життя.

Розвиток мовлення – велика, багатогранна, чітко і суворо структурована складова навчання рідної мови, яка охоплює усі існуючі напрямки загального мовленнєвого розвитку молодших школярів, що тісно пов'язані між собою. Одним із таких напрямків є формування, розвиток та вдосконалення писемного мовлення молодших школярів, а саме – формування в дітей орфографічних, синтаксичних, стилістичних знань і вмінь, сприяють формуванню вмінь вільно і правильно усно та письмово висловлювати свої думки, сприймати і розуміти мовлення інших.

Питання, що розглядаються у статті, стосуються формування синтаксичного ладу мовлення в учнів випускних класів початкової школи, вмінь будувати власні зв'язні письмові висловлювання; виявлення впливу пропедевтики теоретичного і практичного вивчення синтаксичних конструкцій, зокрема складних речень (які широко застосовуються молодшими школярами, але яким на сучасному етапі розвитку освіти не приділяється достатньо уваги), на мовленнєвий розвиток дітей зазначеної вікової групи.

Питання навчання молодших школярів синтаксису складного речення не нове, воно має свою історію. Вивчення складного речення у початкових класах займалися всі відомі педагоги ХІХ століття – Ц.П. Балталон, М.Ф. Бунаков, М.О. Корф, І.І. Паульсон, І.І. Соломоновський, Д.І. Тихомиров, К.Д.Ушинський. Упродовж 1917-1969 років вивчення складного речення було передбачено існуючими програмами у старших класах початкової школи. З 1969 навчального року було здійснено перехід з чотирирічного початкового навчання на трирічне. Зміни відбулися і у змісті навчальних програм: у РРФСР тему “Складне речення” було вилучено зі шкільного курсу. Але в Україні ця тема продовжувала залишатися у підручниках.

На сучасному етапі розвитку освіти в Україні формування у молодших школярів уявлення про складні речення передбачено Державними стандартами початкової загальної освіти, але не обґрунтована необхідність ознайомлення дітей зі складними реченнями, не визначено обсяг знань, умінь і навичок про складне речення на кінець навчання у початковій школі. Також не з'ясовано, якою має бути частка складних речень серед загальної кількості речень у мовленні дітей віком 10 років, яка їх кількість забезпечує повноцінне мовлення дитини.

Відомо, що складні речення з'являються у мовленні дітей у віці 1,9 років і займають певне місце у мовленні дошкільника і молодшого школяра (Л.К. Балацька, В.І. Бадер, В.П. Вахтеров, О.М. Гвоздев, М.Л. Закожурнікова, В.О. Кустарьова, М.Р. Львов, І.В. Прокопович, М.С. Рождественський, Е.І. Тихеева, М.П. Феофанов, Г.А. Фомічова та інші). Однак проблема дослідження синтаксичної будови мовлення учнів початкових класів з точки зору використання дітьми складних речень гостро не виникала. Фахівці, які розглядали це питання, в основному відзначали вживання у мовленні молодших школярів складних речень та пропонували окремі вправи, спрямовані на ознайомлення учнів із складними реченнями. Крім того, дані стосовно використання молодшими школярами у мовленні складних речень, які наводять різні фахівці, суперечливі. Так, М.П. Феофанов зазначав, що складні речення у писемному мовленні учнів випускних класів початкової школи становлять 45 проц. Л.К.Закожурнікова стверджує, що речення зазначених конструкцій у писемному мовленні молодших школярів становлять 19 проц.. За В.І. Бадер, складні речення у мовленні дітей віком 10 років становлять 30 проц. Найбільш повні дані за означеним питанням наводить М.Р. Львов. Він дослідив, що у писемному мовленні учнів випускних класів початкової школи зустрічається 18 проц. складних речень (з них 12 проц. – безсполучникові складні речення, 38 проц. – складносурядні речення, 47 проц. – складнопірядні речення, 3 проц. – ускладнені складні речення).

Фахівці також зазначають, що, застосовуючи складні речення, учні вживають їх несвідомо, припускаючись великої кількості синтаксичних та пунктуаційних помилок, і, як зазначав М.І. Жинкін, використання складних речень учнями початкових класів свідчить, скоріше, про недостатньо відпрацьований синтаксис простого речення.

ЗМІСТ

Передмова.....	4
1. Постоловський Р.М.	5
ЧАСТИНА І. ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ.	7
2. Павелків Р.В. Молодший школяр у моральному вимірі міжособистісних відносин.....	7
3. Кіндрат В.К. Формування національної свідомості молодших школярів.....	12
4. Кочкарьова Л.Б. Громадянське виховання молодших школярів.....	17
5. Зубілевич М.І. Формування активної життєвої позиції сучасного підлітка (на прикладі скаутів).....	20
6. Хорошковська О.Н. До проблеми розвитку українського комунікативного мовлення першокласників.....	22
7. Коваль Г.П. Фонетичні знання, уміння та навички у мовно-мовленнєвому курсі початкового навчання української мови.....	24
8. Лещенко Г.П. Мовленнєва компетенція як основний компонент комунікативної україномовної компетенції школярів.....	29
9. Михасюк Т.В. Мовленнєвий розвиток молодших школярів засобами народознавства (на матеріалі народного календаря).....	33
10. Пономарьова К.І. Система лексичних вправ як засіб формування комунікативних умінь молодших школярів.....	36
11. Петрук О.М. Про застосування функціонально-комунікативного підходу під час вивчення граматичного матеріалу.....	39
12. Артемова О.І. Модель розвитку креативного мовлення молодших школярів: теоретичні та практичні аспекти.....	41
13. Шевчук Т.Б. Реалізація лінгвістичного компонента у змісті навчання української мови в початкових класах.....	45
14. Лук'яник Л.В. Етимологічний аналіз як засіб розвитку мовлення.....	48
15. Коченгіна М.В. Пропедевтика складного речення у початкових класах як складова повноцінного мовленнєвого розвитку молодших школярів.....	51
16. Захарчук З.О. Особливості навчання молодших школярів виразно читати.....	54
17. Суржук Т.Б. Диференційоване навчання на уроках читання.....	58
18. Борова В.Є. Логоказка як засіб коригування звукової культури мовлення старших дошкільників і молодших школярів.....	62
19. Маліновська Н.В. Особливості мовної підготовки дітей до школи.....	64
20. Якимчук Р.І. Корекція мовлення першокласників.....	66
21. Прищепа О.Ю. Формування графічних навичок письма у першокласників.....	68
22. Сілков В.В. Теоретико-методичні основи особистісно-зорієнтованого формування поняття числа у молодших школярів.....	70
23. Приймак О.П. Методика вивчення табличного додавання і віднімання з переходом через десяток.....	74
24. Сілкова Е.О. Передумови особистісно-зорієнтованого формування поняття числа у молодших школярів.....	79
25. Гібалова Н.В. Система вправ як засіб диференціації навчання математики в початкових класах.....	82
26. Шутяк В.Г., Шутяк Ж.В. Міжпредметні зв'язки у навчанні молодших школярів (на матеріалі уроків трудового навчання й математики).....	84
27. Шпакова В.С. Врахування вікових особливостей 6-річних першокласників в організації навчальної діяльності.....	88
28. Поніманська Т.І. Формування гуманістичних цінностей у дітей 7-го року життя.....	90
29. Петренко О.Б. Врахування гендерних особливостей молодших школярів у навчально-виховному процесі.....	92
30. Будз М.М. Дитяча музика В.Косенка в естетичному вихованні молодших школярів.....	98
31. Якимчук С.Н. Педагогічні принципи ефективного впливу музики на процес виховання.....	100
32. Рябоконт В.І. Писанкарство на уроках образотворчого мистецтва.....	102
33. Табаровець Л.М. Лінгвістичні засади навчання іноземних мов (початкова школа).....	107
34. Іванова Л.І. Літературна освіта молодших школярів у системі розвивального навчання.....	110
35. Грипич С.Н. Психолого-педагогічні умови морального виховання молодших школярів засобами дитячої літератури.....	112
ЧАСТИНА ІІ. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ДО РОБОТИ В УМОВАХ 4-РІЧНОЇ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	117
36. Вашуленко М.С. Перспективи модернізації початкової мовної освіти.....	117
37. Гетманчук Н.О. Комунікативна спрямованість вивчення прийменників у курсі української мови вищої школи.....	122

38. Лесняк Н.В. Мовленнєва практика на заняттях образотворчого мистецтва.....	126
39. Богущ А.М. Підготовка студентів до здійснення наступності і спадкоємності дошкільної і початкової ланок у системі неперервної освіти	129
40. Воробйов А.М. Психологічні особливості пізнавальних процесів молодшого школяра	131
41. Безкоровайна О.В. Педагогічні аспекти гуманізації особистості вчителя в умовах демократизації шкільного життя.....	134
42. Литвиненко С.А. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до соціально-педагогічної діяльності	136
43. Янцур М.С. Профорієнтаційна робота вчителями початкової школи.....	138
44. Михальська В.Р. До проблеми функцій вчителя початкових класів (управлінський аспект).....	142
45. Манжелій Н.М. До проблеми забезпечення наступності між дошкільям і початковою ланкою освіти	145
46. Дичківська І.М. Інноваційна компетентність педагога як показник готовності до впровадження сучасних технологій дошкільної та початкової освіти	147
47. Ярмак Т.М. Інструментальна підготовка майбутнього вчителя музики початкової школи	150
48. Мельник Ю.С. Організація індивідуального навчання в телекомунікаційному освітньому середовищі	152
49. Байбара Т.М. Місце фахової методики у процесі формування педагогічного мислення майбутніх учителів початкових класів	155
50. Можайкіна О.С. Формування особистості неповнолітнього в контексті запобігання протиправної поведінки.....	158
51. Вербець В.В. Соціально-педагогічний моніторинг у навчально-виховному процесі	162
52. Лопухівська А.В. Особливості організації виховної роботи в сільських загальноосвітніх навчальних закладах	164
53. Присяжнюк Н.І. Навчальна домашня робота учнів початкових класів.....	167
54. Трофімчук В.М. Принцип комунікативно-особистісної організації навчальної діяльності у навчанні англійської мови на немовних факультетах.....	170
55. Дуброва А.С. Принцип новизни у комунікативному підході до оволодіння діалогічним мовленням на заняттях англійської мови	171
56. Мороз Л.В. Кушнір Н.В. Особливості перекладу на заняттях з іноземної мови немовних спеціальностей.....	174
Відомості про авторів	176

Наукове видання

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в
закладах освіти

Збірник наукових праць

НАУКОВІ ЗАПИСКИ РІВНЕНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ГУМАНІТАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Випуск 26

Заснований в 1996 р.

Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.

Редактор збірника наукових праць Коваль Г.П.

Технічний редактор Курченко Н.Б.

Комп'ютерна верстка Хомяк О.Л.

Здано до набору 24.03.2002 р. Підписано до друку 25.04.2003 р.

Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.

Ум. друк. арк. 26,83. Обл. вид. арк. 27,23. Замовлення № 18/1. Тираж 100.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31

Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і
трудової підготовки (к. 98, тел. 22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі

Рівненського державного гуманітарного університету

33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

О – 59 **Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 26. — Рівне: РДГУ, 2003. — 170 с.**

ISBN 966 — 7281 — 07 — 7.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії педагогіки, психології, дидактики, історії педагогіки, методики навчання, виховання, розвитку, трудової та графічної підготовки і профорієнтації дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, вихователів, учителів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

ББК 74.20